

Пушкар З. М.,
кандидат географічних наук,
доцент кафедри управління персоналом
і регіональної економіки ТНЕУ

Пушкар Б. Т.,
кандидат географічних наук,
викладач кафедри географії
України і туризму ТНПУ
ім. Володимира Гнатюка

ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

*Учитель, будь сонцем, що випромінює людське тепло, і будь благодатним ґрунтом
для розвитку людських почуттів; сій знання не лише в пам'яті й свідомості твоїх учнів,
а передусім у їхніх душах і серцях.*

Ш. Амонашвілі

*Пам'ятайте, що ви не тільки сховище живих знань, не тільки фахівець, який уміє
передати інтелектуальне багатство людства молодому поколінню, запалити в його
душі вогник допитливості, любові до знань. Ви – один зі скульпторів, який творить*

людину майбутнього
Василь Сухомлинський

Увага до географічної освіти, її змісту, ролі у формуванні світогляду, загальної культури людей і географічному вихованню громадян, останніми роками у світі значно посилилася. Як одна зі складових духовного становлення особистості, географічна освіта потребує нових підходів та шляхів розвитку, удосконалення змісту і технологій побудови навчально-виховного процесу, методологічної переорієнтації на особистість учня, студента, що неможливо без активізації інтелектуального, духовного потенціалу нації, прогресу науки, без піднесення сучасного рівня системи освіти, а також зростання загальної і політичної культури народу.

Враховуючи тісний зв'язок середньої освітянської ланки з вищою географічною освітою, пропонуємо комплексно розглянути проблеми географічної освіти. Наприклад, перед середньою освітою постають нові стратегічні завдання, коли однією з вимог її є врахування особистісних потреб кожного учня, застосування компетентнісного, діяльнісного, краєзнавчого, екологічного, економічного підходів та зміна самої парадигми навчання. Реформування загальноосвітньої школи, яке триває й до сьогодні, поставило перед сучасним учителем складне багатоступеневе завдання: сформувати в учнів систему географічних знань, навички самостійної пізнавальної діяльності та розвивати критичне й творче мислення. Вирішення поставлених завдань вимагає підвищення ефективності засвоєння знань, завдяки підвищенню рівня

методичної бази сучасного педагога, що посприяє урізноманітненню й удосконаленню навчально-пізнавальної діяльності учнів.

На думку Белоусової Н.: «Одним із важливих сегментів між учнем загальноосвітніх закладів і науковою географією є система роботи Малої академії наук. Через МАН учні долучаються до наукових досліджень географічного спрямування, які стосуються геології, кліматології, ландшафтознавства, екології та економічних дисциплін. В процесі пошуку цікавих матеріалів, а згодом і підготовки своєї роботи до захисту, учень поглиблює свої загальні знання з географії, вчиться самостійно опрацьовувати необхідний різнобічний матеріал, формує новий термінологічний апарат, вчиться науково висловлювати свої думки та грамотно відстоювати свої переконання. Результати своїх досліджень учні можуть публікувати у спеціальних фахових збірниках і журналах, а також захищати на конкурсних засіданнях Малої академії наук» [1, с. 130]. Такі дослідження дають змогу розширити компетентне поле учнів, створюють позитивний фон для їх участі у Всеукраїнських географічних та краєзнавчих конкурсах.

Популяризація всебічної географічної освіти може здійснюватися також через організацію домашньої роботи з географії через конструктивну побудову домашніх завдань, підготовку учнів до їхнього виконання та перевірку результатів домашньої роботи, запровадження проектного навчання на заняттях географії, організацію краєзнавчої роботи та формування змісту позакласного навчання.

Останнім часом більш цікавим завданням для учнів і студентів є виконання творчих проектів, які спонукають виконавців до самостійного опрацювання матеріалу й індивідуального творчого підходу в процесі роботи. Такий вид діяльності переводить навчання у зону практичної площини, де його здійснення можливе і через позакласне навчання географії, яке має яскраво виражену особистісну спрямованість. До таких форм позакласної роботи відносяться географічні гуртки. Основними формами діяльності географічних гуртків є лекційна, краєзнавча та пошуково-дослідницька робота.

На відміну від інших форм навчання географії, пізнавальна діяльність студентів носить індивідуальний характер і вимагає роботи з географічною науковою літературою, картографічними, архівними, статистичними матеріалами та ресурсами Інтернету. За необхідності студенти проводять опитування та інтерв'ювання місцевих жителів та консультуються зі співробітниками науково-дослідницьких установ і вищих навчальних закладів.

Основні географічні компетенції мають формуватися як предметні норми й конкретизуватися безпосередньо при організації та реалізації навчального процесу з географії. До таких компетенцій належать: географічні знання, вміння й навички; географічне бачення світу (вміння мислити просторово й комплексно в

географічному просторі – формування так званої географічної картини світу); емоційно-ціннісне ставлення учнів до довкілля й людської діяльності у ньому (погляди, переконання, ідеали й ціннісні орієнтації); досвід творчої діяльності учнів при вивченні географічних об'єктів, процесів і явищ [2].

Окрім того, така тенденція зумовлюється і спрямованістю державної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), втратою географією своєї культурно-виховної ролі, недостатньою кількістю методичних посібників для студентів та викладачів, схематизмом тексту підручників.

Як стверджує професор Олійник Ярослав Богданович: «Назріла потреба розробки «Концепції розвитку вищої географічної освіти в Україні», яка повинна бути серйозним і об'єктивним аналізом стану, проблемних питань, змісту і перспективного розвитку географічної освіти, на яку покладена відповідальність підготовки фахівців в галузі географії» [1, с. 65] .

Дана проблема вимагає перебудови змісту університетської географічної освіти, а також нових навчальних програм і навчально-методичних посібників, вироблення нових підходів до навчання студентів географії. Принциповою відмінністю нового змісту географічної освіти в університетах має стати варіативність, яка визначатиметься альтернативними навчальними програмами і підручниками, різноманітність, що дасть змогу розвивати індивідуальні здібності студентів, формувати активно творчу особистість.

На думку професора Топчієва О. Г.: «Необхідно запозичити світову і європейську практику провідної ролі географії у плануванні території, регіоналізації країни, адміністративно-територіальній реформі, децентралізації управління, формуванні екологічних мереж, оптимізації взаємодії суспільства з природою» [1, с. 106].

Пропоновані трансформації предметної області географічної науки посилять її зв'язки з чинною систематикою освітніх спеціальностей в Україні і сприятимуть більш чіткому визначенню перспективних напрямків її розвитку.

Література:

- 1. Українська географія: сучасні виклики. Зб.наук. праць у 3-х т. – К.: Принт-Сервіс, 2016. – Т. I. – 235 с.*
- 2. Дидактика сучасної географії : монографія / Самойленко В. М., Топузов О. М., Вішнікіна Л. П. та ін. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 604 с.*